

Շիգակոյի այս մասը չի տեսնուիր. քայլ մ'աւելի առնունք, և վերամբարձ գործւոյ մը մէջ նստինք, շունչերնիս քիչ մը բռնենք. և ահա ակնթարթի մը մէջ մենք զմեզ գետնէն (երկրէն) տասնունհինգ կամ քսան յարկ բարձրացած կը գտնենք: Չորս կողմերնիս նայինք, և խաբուած պիտի ըլլանք կարծելով թէ ամենաբարձր երեք ենք. վասն զի ամէն կողմէն ահագին շէնքեր կը բարձրանան, որ իրենց բարձրութեան համեմատ հաստատուն, ներքին ամենայաւ և ճաշակաւոր բաժանմամբ և հաստատուն հիմամբ:

Աչքը չի կրնար ընդգրկել բարձրէն քաղաքին բոլանդակ ընդարձակութիւնը. արեւելեան կողմը՝ լճին բարձրացուցած թումբը՝ տասուերկու միոն կ'երկարի, հրդեհին աներակաց վրայ կառուցուած գեղածիծաղ արուեստական մարգագետնօք և պարտէզներով, որովք ձևացած իսկ է յիշեալ թումբը: Շոգեմաւեր, առագաստաւորներ, և այլ անթիւ նաւեր Շիգակոյի գետաբերնէն կը մտնեն յընդարձակ լիճն: Իսկ գետին մէջ ահագին շարք մը ամէն տեսակ նաւերու, և նորա ձևացուցած այլևայլ փոքր ջրանցներու մէջ՝ մեծ շարժում մը միշտ կը տիրէ. այս ջրանցից ներքին թումբերուն երկայնութիւնն է քառասուն միոն. իսկ անկէ անդին ալ մեծամեծ արուեստական ընքու մէջ ահաւոր կոյտ մը երկաթի և քարանց, որոց իւրաքանչիւրին մէջ ամէն տարի հարիւրաւոր միլիոններու վաճառականութիւն կ'ըլլայ:

Բայց բարձրէն տեսնուած ծխահանից, աշտարակաց, գմբէթներու, և ամէն տեսակ շինուածոց կոյտն՝ բուն քաղաքին դեռ ազօտ զազափար մը կուտայ մեզի. Քլարք-Սըրիդէ կ'անցնի Cable Cargi մէկ գիծն. շրջապայութեան այս նոր դրութեամբ հասարակաց կառքերը քաղաքին մի ծայրէն 'ի միւսն կը վազեն առանց ձիոց կամ մեքենայից, այլ պողպատեայ զօրաւոր պարանաց միջոցաւ, որք կառաց անցած ճանապարհաց տակը գետեղեալ են. և կարծես թէ կառքը մոզական զօրութեան մը մղեալ կ'ընթանայ: Այս կառքերուն միոյն մէջ նստինք և երթանք 'ի Լինքըլըն բարը, որ գետէն մէկ ու կէս փարսախ հեռի է 'ի հիւսիսակողմն:

Այս ընդարձակ պարտէզը՝ ուր զալ տարի Գոլոմպեան աշխարհահանդէսն տեղի պիտի ունենայ, և որոյ վրայ քանի մը խօսք ալ պիտի ըսենք, ժամանակաւ աւագուտ բլրակներէ ձեւացած երկիր մ'էր. յետոյ փոխուեցաւ 'ի գերեզմանատուն, իսկ այժմ՝ գեղեցիկ ուղիներով, արուեստական հովասուն անտառիկներով և բլրակներով, առուակներով, լճակներով, աղբերակներով և արձաններով զարդարեալ է. հուսկ ուրեմն ընդարձակ և ծառազարդ ուղի մը որ քաղաքին շրջանը կ'ընէ՝ կը միացնէ զԼինքըլըն բարը՝ Ճաքսոնի, Ուաշինկզնի, Հոմպոլդի, Կարֆիլտի, Տուկլասի և Սուլթի պարսիզաց հետ, որք ցրուեալ են քաղքին շուրջը. եթէ այս վերջին կէտէն դառնանք դար-

ձեռք մեր մեկնած վայրն՝ այսինքն 'ի կեդրոն քաղաքին՝ քսանուվեց մղոնի փողոցիկ ճանապարհորդութիւն մ'ըրած կ'ըլլանք:

Բայց պէտք չէ այս մեծագործութեան վրայ զարմանալ. վասն զի աստ ամենայն ինչ համեմատական է. անշնան դիտողութիւն մ'է՛ բայց բնենք. ամբողջ աշխարհի վրայ այնչափ խոզ չի մորթուիր տարուէ տարի որչափ 'ի Շիգակո. եթէ հրաւիրէ իւր երկրատէրներն կեդրոնացընել իրենց ցորենոյ արտադրութիւնն՝ իսկոյն այս նկատմամբ աշխարհիս ամենէն աւելի մեծ և հարուստ ամբարանոցն և վաճառանոցն կ'ըլլայ. իսկ օճառի շինութեան հաւմար ալ յիրաւի տիտանեան կաթնայներ կը գործածէ. իրեն զարծառուն ներն իրենց տեսակին մէջ մի միակ են բովանդակ աշխարհի վրայ. շէնքերն ամենէն աւելի փառաւոր և մեծագործ, պողոտայներն լայն և ամենամաքուր, իսկ պանդոկներն հանգիստ և փառաւոր:

1848ին Շիգակոյի և Կալենայի երկաթուղեաց միութիւնը՝ ահիւ և զողով սկսաւ իւր գործողութիւնները. այժմ Շիգակո այնպիսի կեդրոն մ'է՛ ուստի կը բաժնուին 41,265 մղոն երկաթուղիներ, որ երկրորդական գծերու հետ 85,500 մղոն կ'ընէ. այս երկաթուղեաց միջոցով 1851ին Շիգակո 77 միլիոն հարիւրալիտր ցորենական արմտիք կ'ընդունէր իւր հրապարակին համար. սա աշխարհիս ամենէն մեծն է, ինչպէս ըսինք, բայց մեծութիւնը լաւ ևս ըմբռնելու համար՝ պէտք է համառօտ այցելութիւն մ'ընենք 'ի Սաւկարանի վաճառականութեան (the Board of trade).

Այս սակարանը 1909 անդամ ունի. մոից միահամուտ սուրբն է յիսուն հազար ֆրանք, իսկ սարեկանը գրեթէ չորս հարիւր. ամէն առաւօտ կանուխ գործերը կը կարգադրուին պաշտօնէից և միջնորդաց ձեռքով. բայց անփորձ մը որ առաջին անգամ ներկայ գտնուի նմանօրինակ սուրեւառի մը՝ այս փառաւոր ընդարձակ սրահը կատարեալ յիմարանոց կը համարի. վասն զի ձեերէ զատ ուրիշ բան չի տեսնէր: Բայց այս ձեերն ամէնն ալ իրենց նշանակութիւնն ունին. յառաջ նետուած և բաց ձեռքը՝ վաճառումն կը նշանակէ. իսկ դէպ 'ի վար հակեալ՝ գնումն: Վեր բարձրացեալ մատները չափերու հազարաւոր քանակը կը ցուցնեն. օրինակի համար Ար՝ 10,000 չափ ցորենոյ կ'ուզէ վաճառել, բը իսկոյն զայս տեսնելով՝ նշան մը կ'ընէ, միտքը կը հասկցնէ և կը գնէ. այն ատեն՝ Ար կը ճղքէ ահագին բազմութիւնը, կը մերձենայ բին և թղթոյ թերթիկ մը կը ներկայացնէ որ այնքան ցորենոյ քանակութեան ստացագիրն է, և մի և նոյն ժամանակ Բէն հաստար արժէիւք փոխանակագիր մը կ'առնու. մէջտեղը ցորենի հատիկ մ'ալ չի տեսնուիր, բայց առևտուրը կը վերջանայ:

Վաճառականական այս գործողութեանց հիմը դիւրաւ կրնայ ըմբռնել մէկը՝ եթէ ցորենոյ շտեմարաններն այցելէ. այս ահագին ամբարանոցներն 26 հասուն քաղաքին մէջ, որոց միահամուտ ընդունակութիւնն է տասը միլիոն հարիւրալիտր. յանձնման և տեղափոխութեան գործողութիւններն ամենայն ճշգրտութեամբ և անհնարին արագութեամբ կը կատարուին. 3600 հարիւրալիտր

ընդունակութեամբ կառք մը քանի մ'երկվայրկինի մէջ կը բեռնաւորեն կամ կը դատարկեն : 1894ի առեւտրական ցուցակը կը ներկայացնենք աստ ընթերցողաց :

Արմտիք	Ֆռ. 2, 485, 000, 000
Վաճառականութիւն	» 2, 585, 000, 000
Ձեռագործք	» 2, 835, 000, 000

Միահամուտ 7, 905, 000, 000

Նիւթականէն վերջը՝ նայինք նաեւ մտաւորականը : Շիզակոյի նախնական վարժարանք յաճախեալ են 140, 000 աշակերտներէ, որք միջին հաշուով այս ընթացքը երեք տարուան մէջ կ'աւարտեն. բազմաթիւ են երեկոյեան դպրոցք ուր կը յաճախեն մասնաւորապէս լեզուստէր պատանիք. բարձրագոյն ուսմանց ամէն մասնաճիւղին համար ալ մասնական վարժարաններ կան, և նորահաստատ համալսարանն ալ շատ ծաղկեալ դիրքի մէջ է և մեծ յոյս կու տայ :

Այլ և այլ դաւանութեանց եկեղեցիք 350 են, որք միշտ խոնեալ են 'ի բարեպաշտից. իսկ սրճարանք, երաժշտութեան և խաղի որահք 6400 են : Նմանապէս մեծագործ են իրեն բարեգործական հաստատութիւնները. այնքան վաճառականական շարժում կայ՝ որ ամէն օր դար մը կ'երենայ. իւր գլխաւոր յատկութիւնք են զուարթութիւն և մեծութիւն :

Քանի մը խօսք ալ պիտի ըսենք ուրիշ առթիւ իւր զալ տարուան աշխարհահանդիսին համար. զոր Ամերիկայի գիւտին Դ զարադարձին առթիւ, Միացեալ Նահանգաց Համաժողովն վճռեց 'ի Շիզակօ համաշխարհական ցոյցով մը տօնել այս դարեղջիւնն, յորում նոր աշխարհն պիտի ուսուցանէ հնոյն թէ ի'նչ կը հասկըցուի համաշխարհական ցոյց մ'ըսելն :

Ո Ր Դ Ի Ք

(8bu j'էջ 300)

Թէ բնութեան օրէնք է սէրն առ ծնողս, և թէ՛ աստուածադիր պատուիրան. կիկերոն զայն ամէն առաքինութեանց հիմն կը համարի. — (Fundamentum est omnium virtutum pietas in parentes). — բնականաբար հայրն և մայրն են մեր առաջին բարեկամները. այն մահկանացուներն են՝ որոց ամենէն աւելի կը պարտինք. սրբազան պարտք մ'ունինք յարգանաց, երախտադիտութեան, սիրոյ և ամէն տեսակ ազնիւ զգացմանց առ նոսա :